

1. השופט בעין טובה – מרבה שלוה ואחוה

מניחים יסודות

שכבה בוגרת

הרציונאל

"בצדק תשפוט עמיתך - הוי דן את חברך לכף זכות" (שבועות ל', ע"א).
כתוב בתורה: "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ" (ויקרא, י"ט, ט"ו). הפירוש הפשוט הוא ציווי לדיינים שיעשו משפט.

בכלל המצווה ציווי על כל אחד מישראל שיהיה דן לכף זכות את כל האדם (איש או אישה ואפילו קטן, שגם הם בכלל עמיתך). כלומר כאשר אדם רואה את חברו עושה דבר שאפשר להכריעו לצד חובה או לצד זכות, יכריעו לזכות ואל יחשדהו בעבירה. והיא מצוות עשה מן התורה, שנאמר: "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ".

וכך כותב בעל ספר חסידים: "אל תדין את חברך לכף חובה, "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו, וְהוֹ יִרְאֶה לְלִבּוֹ" (שמואל א', ט"ז, ז'), ולא ידעת מה בלבו ומה במחשבתו" (ספר חסידים סימן ע"ז).
במצווה זו התורה דורשת מהאדם לחבוש כובע של שופט ולדון את חברו מתוך הבנה שאין לדעת מה בלבבו, כשם שאין לדעת מהם יכולותיו ומהם הדברים שאיתם הוא נדרש להתמודד.
טעם מצווה זו היא לסלק חשד ולהביא לשלום ורעות בין הבריות. מצווה זו מהווה תנאי בסיסי לחיים שלווים, שמחים ותקינים בחברה, חיים שיש בהם ראיית הטוב איש כלפי רעהו, חיים שאין בהם חשדנות וחוסר אמון בין אדם לחברו.
בשיעור הזה נלמד את פרטי המצווה וטעמה, ולבסוף נלמד על כלי מרכזי שבעזרתו אפשר לקיים את המצווה – עין טובה.

מטרות

- התלמידים ילמדו את דיני המצווה "בצדק תשפוט עמיתך" ו"הוי דן את כל האדם לכף זכות".
- התלמידים ילמדו שקיום המצווה מרבה שלום ורעות בין הבריות.
- התלמידים ילמדו את המושג "עין טובה" ויבינו כי באמצעות "עין טובה" אפשר לקיים את המצווה "בצדק תשפוט עמיתך" ו"הוי דן את כל האדם לכף זכות".

מבנה השיעור:

- פתיחה: מחשבות מתרוצצות (מליאה)
- שלב א': "בצדק תשפוט עמיתך" ו"הוי דן את כל האדם לכף זכות" (מליאה)
- שלב ב': נעצור! נתבונן! נשים לב! אילו מחשבות נכניס ללב? הפעלה (קבוצות)
- שלב ג': ביקור בממלכת החשדות (מליאה + זוגות)
- סיכום: לראות בעין טובה, בשיר ובתפילה (מליאה)

עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת
שיעור 1 – השופט בעין טובה מרבה שלום ואחוה
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ההכנות הנדרשות:

- יש להכין תמונת מאזניים ולחבר לה כלי קיבול (נספח 1).
- יש לצלם דף מקורות הלכתי כמספר ילדי הכיתה (נספח 2).
- יש לצלם ולגזור לבבות (נספח 3), לפחות שני לבבות לכל תלמיד.
- יש לצלם ולגזור כרטיסי אירועים (נספח 4).
- יש לצלם את תפילת רבי אלימלך מליז'נסק (נספח 5) כמספר התלמידים בכיתה.
- יש להכין את השיר (ראו קישור) ולהביא לכיתה אמצעי להשמעה.

מהלך השיעור

פתיחה: מחשבות מתרוצצות (מליאה)

- נספר את המקרה הבא:

שליו מספר:

כבר כמה ימים שנעלמים לי חפצים מהקלמר. בתחילה היו אלו העפרונות הצבעוניים, אחר כך המספריים. היום בשעת המבחן חיפשתי את המחק אך לשווא, כאילו בלעה אותו האדמה. הצלצול הגואל נשמע ואני כמובן זינקתי החוצה לתפוס את המגרש. מה שקרה בהמשך היה לגמרי לא נעים, נתקלתי באבן באמצע המשחק, נפלתי ועיקמתי את הקרסול, לא יכולתי להמשיך במשחק אז החלטתי לחזור לכיתה הריקה והשקטה כדי ולנוח. להפתעתי ראיתי בכיתה את גיוני, תלמיד עולה חדש מארה"ב. הוא ניגש לתיק של יוסי, הוציא ממנו את הקלמר, פתח אותו, שלף מתוכו חבילת טושים וישב לצייר.

- נחזור על העובדות שבסיפור של שליו:
 - לשליו נעלמים בזמן האחרון חפצים מהקלמר.
 - שליו נכנס לכיתה וראה את גיוני משתמש בטושים שאינם שלו.
- נשאל: אילו מחשבות עוברות בראש של שליו? נאזין לתשובות אחדות.
- נסביר שבמקרה שלפנינו יש שתי אפשרויות לפרש את מעשהו של גיוני: או שגיוני זכאי או שהוא חייב (גזל מיוסי).
- נאמר: כפי שלמדנו פעמים רבות, התורה מקיפה את כל תחומי החיים. גם כאן עומדת בפני שליו מצווה שהוא יכול לקיים. התורה מדריכה אותנו בבירור כיצד על שליו לפרש את המעשה.
- נשאל: האם תדעו על איזו מצווה מדובר?

שלב א': "בצדק תשפוט עמיתך" ו"הוי דן את כל האדם לכף זכות" (מליאה)

- נכתוב על הלוח את הפסוק: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ" (ויקרא, י"ט, ט"ו).
- נשאל: מהי המצווה? (ת: לשפוט בצדק)

שנה ג' אהבה,
עין טובה ולימוד זכות בשילוב שונות וניהול קונפליקטים

עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת
שיעור 1 – השופט בעין טובה מרבה שלום ואחוה
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- נאמר שההוראה לשפוט בצדק נאמרה לדיינים ולשופטים כדי שיעשו משפט צדק. אך מדוע התורה בחרה להשתמש כאן במילה "עמיתך" (חברך)? מכאן לומדים חכמים שיש ציווי לכל אדם לשפוט בצדק.
- נשאל: האומנם כולנו שופטים? מי מינה אותנו? האם למדנו להיות דיינים? אלא שבחיים יש כל מיני מקרים שאנו רואים את מעשי חברינו ושופטים אותם אפילו במחשבה, והרבה פעמים אנחנו מספרים לאחרים את המחשבות האלה.
- אנו, שלא למדנו הלכות משפט, כיצד נדע לדון? על כך מלמדים חז"ל:
• נכתוב על הלוח: "וְהוּי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת" (אבות, א', ו').
- נאמר שאת ההוראה הזו למדו חז"ל מהפסוק בתורה "בְּצִדְקַת תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ".
- נשאל: מה מלמדים חז"ל? (הווי – תהיה. דן – שופט. כל האדם – כולם: גברים, נשים וילדים).
- נשאל: מה זה כף זכות?
- נתלה על הלוח תמונת מאזניים (נספח 1). מומלץ להביא לכיתה מאזניים אמיתיים ומשקולות ולהדגים כיצד שקלו בתקופת חז"ל.
- נכתוב על כפות המאזניים: זכות – זכאי בדין. חובה – חייב בדין.
- נסביר כי המחשבות הטובות והדיבורים הטובים צריכים להכריע את הכף ולזכות את החבר בכל המקרים שאפשר לפרש את המעשה לזכות או לחובה (אם ברור לגמרי שהחבר עבר עבירה אין מצווה לדונו לכף זכות, אלא יש מצווה אחרת – מצוות תוכחה).

שלב ב': נעצור! נתבונן! נשים לב! אילו מחשבות נכניס ללב? הפעלה (קבוצות)

- נאמר: כעת נוכל לדעת מה צריך שליו לחשוב בלב.
- נחלק לכל תלמיד דף מקורות הלכתי (נספח 2) ונסביר בקצרה את הסעיפים המובאים שם.
- נחלק את הכיתה לשש קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה "לבבות מחשבה" (נספח 3).
- נבקש מכל קבוצה להיות במקום של שליו ולדון את גיוני כף זכות. את המחשבות יש להניח על כף הזכות שעל הלוח (לדוגמה: גיוני קיבל רשות מיוסי, גיוני עולה חדש ואולי הוא מכיר חוקים אחרים, הטושים שייכים לגיוני והוא השאיל אותם ליוסי).
- חשוב מאד להדגיש שאין זה משנה מה קרה במציאות (ראו סעיף אחרון בדף המקורות). המצווה לדון לכף זכות במקום שאפשר היא ללא קשר לאמיתות העניין.
- נחלק לכל קבוצה כרטיס אירוע (נספח 4).
- נבקש למלא לבבות מחשבה טובה. כל לב טוב מזכה בסוכרייה.
- נבקש מנציגי הקבוצות לגשת ללוח ולקרוא את האירוע ואת המחשבות הטובות שכתבה הקבוצה על הלב, ואחר כך להכניסן לתוך כף הזכות שעל הלוח יחד עם הסוכריות כך שכף הזכות תיטה לטובה.
- נכריז על הקבוצה שיש לה הכי הרבה לבבות לבבות כקבוצה הזוכה.

שנה ג' אהבה,
עין טובה ולימוד זכות בשילוב שונות וניהול קונפליקטים

עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת
שיעור 1 – השופט בעין טובה מרבה שלום ואחוה
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

שלב ג': ביקור בממלכת החשדות (מליאה + זוגות)

- נשאל: מה שם המידה, התכונה ההפוכה של: לדון לכף זכות? (ת: לחשוד)
- נקרא את התיאור הדמיוני הבא:

בממלכת חששוד הרחוקה, מֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ חשודי ירום הודו.
לפני שנים רבות חוקק המלך חוקים המלמדים כיצד ראוי לחיות בממלכה.
אחד החוקים החשובים ביותר היה: "הווי חושד בכל האדם".
"אל תהיו תמימים", הסביר המלך לנתיניו, "תעמדו על הזכויות שלכם! ככל שתחשדו יותר זה
בזה יתמעטו האנשים המבקשים לעשות רע. איש יחשוד ברעהו ושכנה ברעותה וכך תהיו
שמחים ושלווים", אמר המלך.

- נאמר: דמיינו שאתם תושבים בארץ חששוד.
- נבקש מכל זוג לבחור באחת מהמשימות הבאות ולענות בכתב או בעל פה:
 - כתבו על "יום רגיל בממלכה".
 - כתבו מכתב לתושבים והסבירו להם את מצוות התורה: "בצדק תשפוט עמיתך" ו"הוי דן את כל האדם לכף זכות".
 - השלימו את כרטיסי האירועים (נספח 4) לפי הכללים של ממלכת חששוד. לדוגמה: עזרו לציפי לחשוד בדורית.
 - חשבו על אירוע והציגו אותו פעמיים: פעם אחת על פי כללי התורה, ופעם אחת על פי חוקי ממלכת חששוד.
- נבחר זוג אחד מכל משימה להציג את התוצר.
- נקודות לדיון:
 - האם חייהם של תושבי הממלכה שמחים ושלווים כפי שחשב המלך חשודי ירום הודו?
 - המלך אומר: "ככל שתחשדו זה בזה יתמעטו האנשים המבקשים לעשות רע", האם אתם מסכימים עם קביעה זו? (ת: נקודת המוצא שמכוונת אותנו התורה היא שהאדם טוב מטבעו ואם נראה מעשה שאפשר לפרשו לזכות - עלינו לדון לזכות. כמו כן המצווה לדון לכף זכות נוגעת לאנשים שהם "עמיתך" ובמקרים שאפשר לפרש לשני צדדים. כאן המקום לומר שהמצווה אינה חלה על אנשים המוחזקים כרשעים).
 - האם התורה אוסרת עלינו לחשוד? (ת: באנשים זרים יש מקום לחשוד בלב, בלי לפרסם ברבים, כפי שאומרים חז"ל: "כבדהו וחשדהו" [כאן המקום ללמד זהירות מאנשים זרים ולתת דוגמאות לכך]).

עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת
שיעור 1 – השופט בעין טובה מרבה שלום ואחוה
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

סיכום: לראות בעין טובה, בשיר ובתפילה (מליאה)

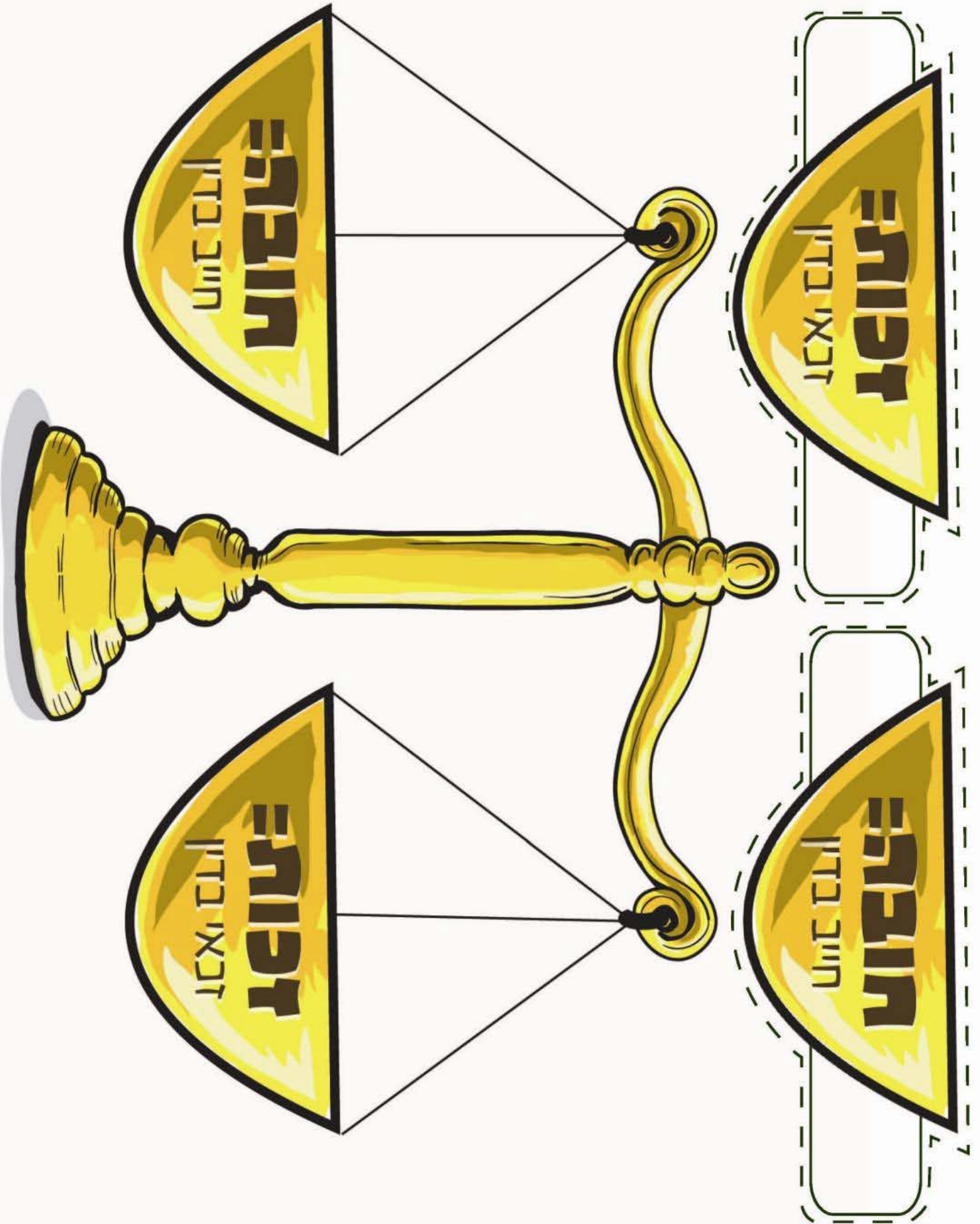
- נצייר על הלוח תמונה של עין ונשאל: מדוע ציירנו עין? איך ציור זה קשור למצווה לדון לכף זכות?
- נשאל: מה פירוש המושע עין טובה?
- נסביר: אדם שהוא בעל עין טובה מסתכל בטוב שבכל דבר ובכל אדם. הוא מתמקד בחיובי ולא בשלילי, אינו מקנא, ושמח בהצלחת החבר. אדם בעל עין טובה רואה במעלת החבר וממילא יהיה לו קל לדון לכף זכות.
- נסכם ונאמר: המצווה שלמדנו גורמת לאחוה ורעות בין החברים, ומוסיפה שמחה ורוגע. כשכל אחד בכיתה מרגיש שמסתכלים עליו בעין טובה וחושבים עליו מחשבות טובות אז הוא מרגיש רגוע ושמח. מי שחושב טוב על החבר במקום לכעוס או להתעצב הוא אדם חיובי יותר ושמח יותר.
- נאמר: רבי אלימלך מליז'נסק ידע עד כמה חשובה מצווה זו. הוא חיבר תפילה שבה הוא מבקש מה' שייתן לנו את היכולת לראות בעין טובה את החבר, כלומר לראות את הדברים הטובים שבו ולא את החסרונות שבו, וכך יהיה קל יותר לדון אותו לכף זכות. את התפילה נוהגים לומר לפני תפילת שחרית, כהכנה לתפילה. התפילה עצמה ארוכה מאוד ונוגעת לעניינים רבים. אנו נתבונן בחלק קטן ממנה המתייחס למצווה שלמדנו.
- נחלק את התפילה (נספח 5) ונקרא אותה בפני התלמידים (הצעה למורה: להנהיג לומר את קטע התפילה לפני תפילת שחרית או לשיר את סוף התפילה לפי המנגינה).
- נשמיע את השיר "אדרבה" בביצוע של אברהם פריד, ונלמד את השיר.

<http://www.youtube.com/watch?v=evD84C02VTI>

הוראות הכנה למורה:

1. גוזרים את כפות המאזנים. 2. מקפלים כלפי פנים את השוליים. 3. מדביקים כל כף מאזניים בהתאמה למאזניים.

אסור לאדם להרהר אחר דיבור או מעשה של חברו (בין בדבר שבין אדם למקום ובין בדבר שבין אדם לחברו) בכל מקום שאפשר לדונו לכף זכות, אלא צריך לתלות את המעשה בסיבה מוצדקת.

כיוון שחשד את חברו והרהר עליו במחשבתו, ביטל מצוות "בצדק תשפוט עמיתך", אף על פי שלא עשה שום מעשה ולא הוציא את הדבר מפיו. והחושד בכשרים לוקה בגופו.

כל זה נאמר כאשר הרואה מכיר את האדם, אולם כאשר אינו מכירו והמעשה אינו מוכרע - אינו חייב מן התורה לדונו לכף זכות אלא ממידת חסידות.

אם הוא חושש שיהיה לו צד נזק או הפסד ממנו, בין לו בין לאחרים, אמרו חכמים זיכרונם לברכה: "כבדהו וחשדהו" ובכל זאת לא יחשדנו בפה אלא בלבו בלבד.

אדם שדן את חברו לכף חובה, גם שזו האמת - עבר על מצוות עשה. אבל אם דנו לכף זכות והתברר שטעה - קיים המצווה.

(מתוך: קיצור משפטי השלום, הרב יצחק אייזיק סילבר)

אסור לאדם להרהר אחר דיבור או מעשה של חברו (בין בדבר שבין אדם למקום ובין בדבר שבין אדם לחברו) בכל מקום שאפשר לדונו לכף זכות, אלא צריך לתלות את המעשה בסיבה מוצדקת.

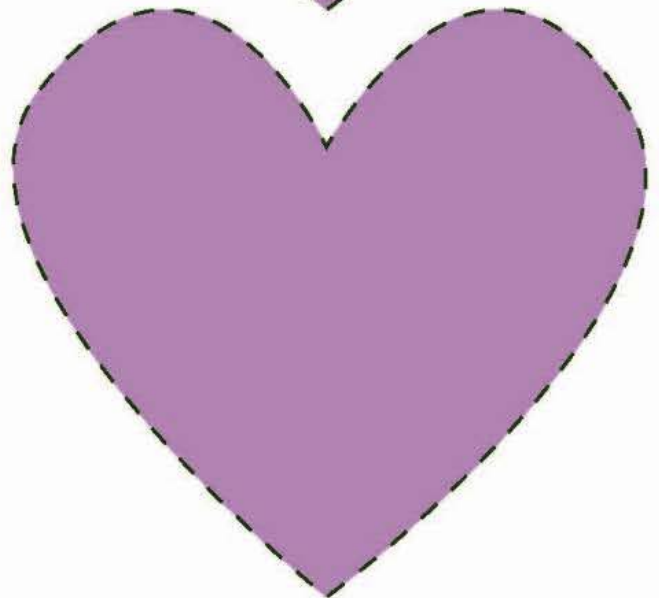
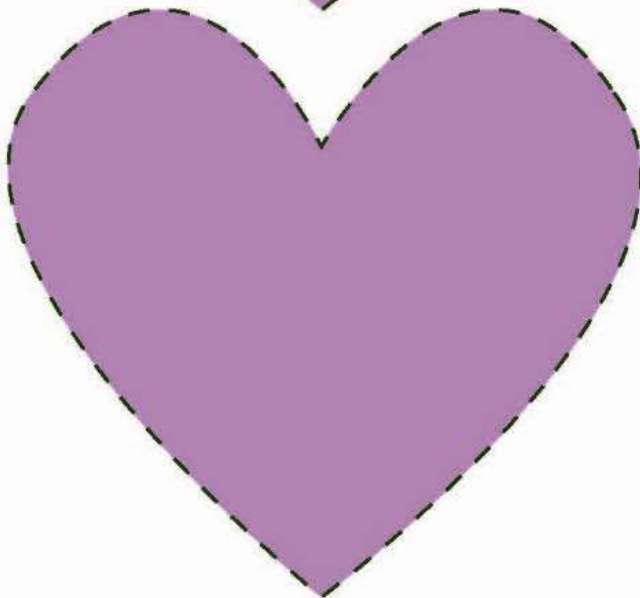
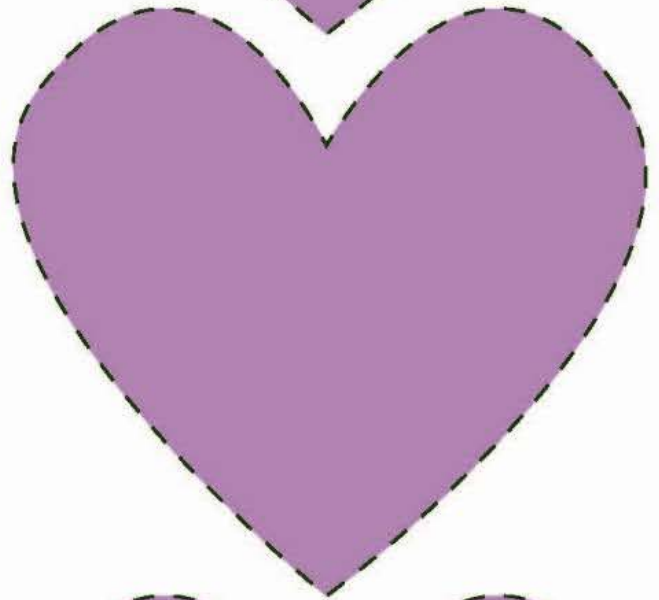
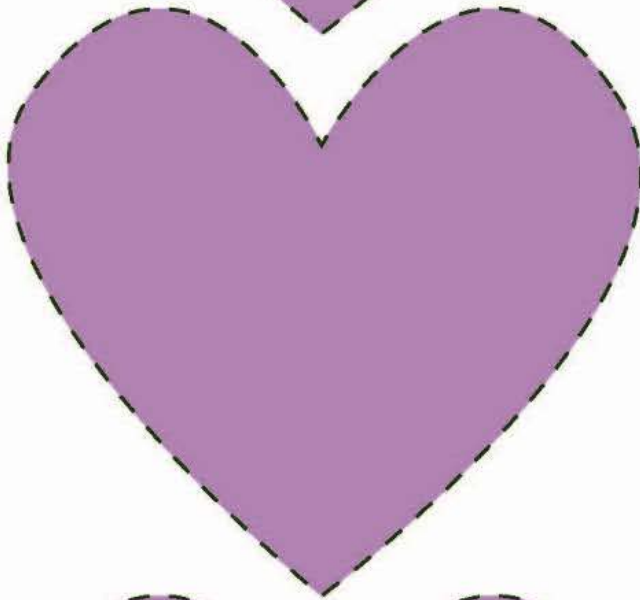
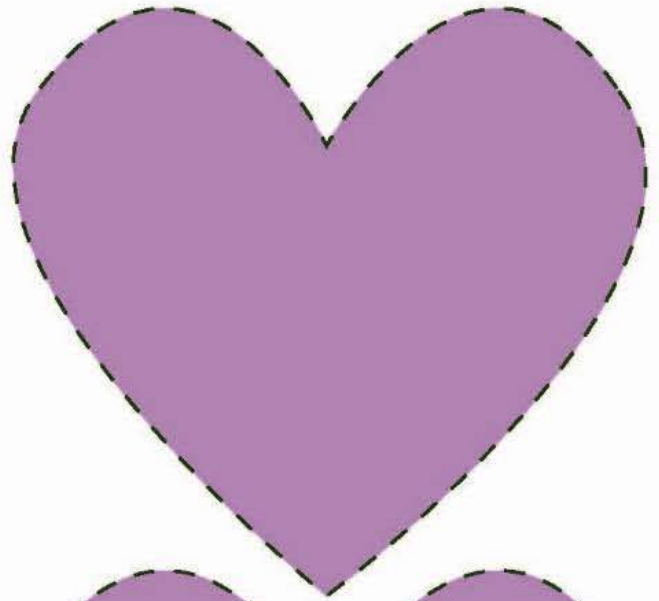
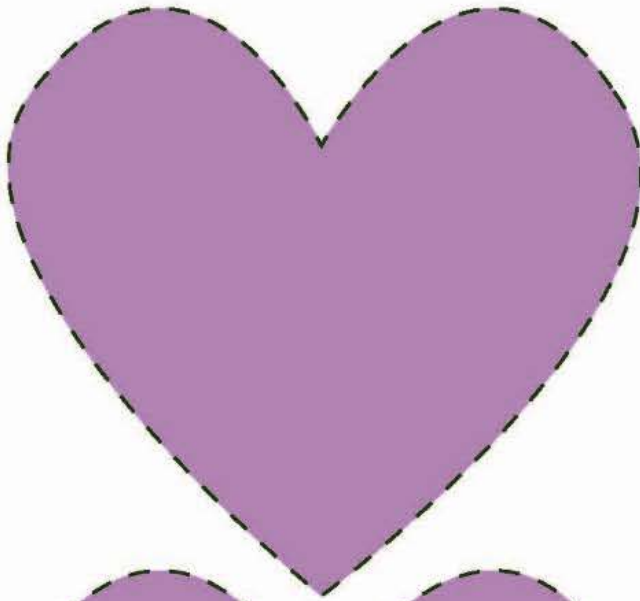
כיוון שחשד את חברו והרהר עליו במחשבתו, ביטל מצוות "בצדק תשפוט עמיתך", אף על פי שלא עשה שום מעשה ולא הוציא את הדבר מפיו. והחושד בכשרים לוקה בגופו.

כל זה נאמר כאשר הרואה מכיר את האדם, אולם כאשר אינו מכירו והמעשה אינו מוכרע - אינו חייב מן התורה לדונו לכף זכות אלא ממידת חסידות.

אם הוא חושש שיהיה לו צד נזק או הפסד ממנו, בין לו בין לאחרים, אמרו חכמים זיכרונם לברכה: "כבדהו וחשדהו" ובכל זאת לא יחשדנו בפה אלא בלבו בלבד.

אדם שדן את חברו לכף חובה, גם שזו האמת - עבר על מצוות עשה. אבל אם דנו לכף זכות והתברר שטעה - קיים המצווה.

(מתוך: קיצור משפטי השלום, הרב יצחק אייזיק סילבר)

קראו את האירוע הבא ועזרו לציפי לדון לכף זכות:

דורית שכחה את ארוחת העשר שלה בבית ולכן ביקשה מציפי לתת לה כריך אחד. ציפי נתנה לה בשמחה. כעבור שבוע שכחה ציפי להביא כריך וביקשה מדורית שתיתן לה כריך אחד משלה. דורית סירבה.

קראו את האירוע הבא ועזרו לאורי לדון את מר אפרים לכף זכות:

אורי נפל במדרגות ונפצע, רגלו התנפחה והוא לא יכול היה לזוז ממקומו. מר אפרים השכן חלף על פניו במהירות בלי להגיש לו עזרה.

קראו את האירוע הבא ועזרו לאימא לדון את הדר לכף זכות:

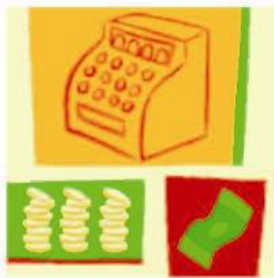
אמא חשה שלא בטוב ונאלצה לשכב במיטה. היא ביקשה מהדר להביא את שיבי הקטן מהגן הביתה ולהגיש לו ארוחת צהריים. כעבור שעה התעוררה אימא לקול צלצול הטלפון. על הקו הייתה ריקי, הסייעת מהגן, שאמרה: "מדוע לא באת לקחת את שיבי הביתה?".

קראו את האירוע הבא ועזרו לריקי לדון את אימא לכף זכות:

ריקי הסייעת סיימה יום עבודה קשה במיוחד. כל הילדים בגן היו בדרכם הביתה חוץ משיבי. ריקי ניסתה לטלפן לאמו אך לא הייתה תשובה. בחוסר ברירה היא נאלצה להמתין עם שיבי בגן. רק כעבור שעה ורבע הצליחה להשיג את אמו של שיבי בטלפון.

קראו את האירוע הבא ועזרו לשלמה לדון את יצחק לכף זכות:

שלמה החנווני עבר על החשבונות של מי שקונה בהקפה וסימן מי מהם חייב לו כסף. הוא ראה שיצחק חייב לו סכום כסף רב ותאריך פירעון החוב כבר עבר מזמן.

קראו את האירוע הבא ועזרו לרמי לדון את טובי לכף זכות:

טובי הוא סבל שעובד בחברת הובלות ידועה. בשעת ערב, בעת שצפה טובי בטלוויזיה, נשמעה דפיקה על דלת ביתו. היה זה רמי השכן שביקש את עזרתו של טובי: "אתה יכול לעזור לי בבקשה? אני צריך לסחוב כיסאות ושולחנות מבית הכנסת לביתי, עוד מעט יתקיים אצלי שיעור תורה". טובי סירב.

תפילת רבי אלימלך מליזנסק

רבי אלימלך חזבן תפילה כהמנה לתפילת שחרית

"...תשתורנו מן הפניות והגאזות, מן הכעס והקפדנות והעצבות והרכילות ושאר מידות רעות, ותצילנו מקנאת איש טרעה, ולא תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתם על אחרים. אדרבה, תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חבריו ולא מסרונם, ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפמין, ואל יעלה בלבנו שום שנאה טאחד על חברו, חלילה, ותחזק אותנו באהבה אליך, כאשר גלוי וידוע לפמין, שיחא הכול נחת רוח אליך... אתן כן יהי רצון".

חזבן

זכרות

תפילת רבי אלימלך מליזנסק

רבי אלימלך חזבן תפילה כהמנה לתפילת שחרית

"...תשתורנו מן הפניות והגאזות, מן הכעס והקפדנות והעצבות והרכילות ושאר מידות רעות, ותצילנו מקנאת איש טרעה, ולא תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתם על אחרים. אדרבה, תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חבריו ולא מסרונם, ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפמין, ואל יעלה בלבנו שום שנאה טאחד על חברו, חלילה, ותחזק אותנו באהבה אליך, כאשר גלוי וידוע לפמין, שיחא הכול נחת רוח אליך... אתן כן יהי רצון".

חזבן

זכרות